

Motion till riksdagen 2012/13:N334

av **Lotta Hedström och Mats Pertoft (MP)**

Utvinning av skiffergas med s.k. fracking

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det behövs en grundläggande översyn av både mineralagen och miljöbalken i syfte att förstärka miljöhänsyn och lokal rådhighet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa Bergsstaten som myndighet och överlåta hanteringen av prospekteringsansökningar på länsstyrelserna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge kommuner vetorätt mot miljöstörande utvinning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbjuda s.k. fracking, destabilisering av berggrunden, som utvinningsmetod.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fasa ut all utvinning av fossila bränslen och att ersätta dem med klimatsäkra.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa specifika skrivningar i miljöbalken om s.k. fracking.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta ett klimatpolitiskt ramverk där all fossil utvinning förbjuds.

Bakgrund

Det pågår en omdaning i det globala energilandskapet, med nya risker och nya miljöhot. Den startade i USA i början av 2000-talet och har sedan dykt upp i land efter land. Den handlar om utvinning av skiffergas, det vill säga

Fel! Okänt namn på

fossil gas, av oljebolagen med en eufemism även kallat "naturgas". Dess modernaste utvinningsteknik kallas *hydraulic fracturing*, eller kortare fracking.

När Shell letade efter skiffergas i Skåne mellan 2009 och 2011 tvingades den skånska och svenska miljö- och klimatvänliga opinionen att sätta sig in i de många problemen med just den s.k. frackingmetoden.

Skiffergas är alltså en fossilt lagrad men naturligt förekommande gas som är bunden i små porer i skifferlagren. Det krävs att berggrunden spräcks sönder för att kunna utvinna gasen och denna spräckning är vad fracking åstadkommer. Stora mängder vatten pumpas ner i kilometerdjupa borrhål, blandat med sand och kemikalier under högt tryck.

Grundvatten riskerar att förstöras genom den stora kemikalieanvändningen och ur skifferlagren riskerar även metangas och cancerogent bensen, uran, radon och hälsovådliga tungmetaller att frigöras och stiga till grundvattennivån. Man destabiliserar och spräcker alltså själva berggrunden för att få loss den inkapslade fossilgasen, fracking har därför även orsakat kännbara jordskalv. Fracking är idag förbjudet i Frankrike och Bulgarien samt i flera delstater i USA och lokalt i ett hundratal städer i USA på grund av de stora och väldokumenterade riskerna för både förorening av grundvatten och för jordskalv. Nu pågår ändå prospektering efter olja och gas på Öland, Gotland och i Östergötland fast det saknas ett regelverk för sådan utvinning. Både skiffergasen i sig och dess utvinningsteknik fracking är slutligen även ett klimathot i Sverige och globalt, något som påtalas i en färsk EU-parlamentsrapport.¹

Miljöpartiet anser att vårt land bör göra som flera andra länder redan har gjort: förbjuda detta sätt att utvinna gas på samt se över regelverket för hur, var och varför fossilgas och olja över huvudtaget får utvinnas.

¹ Ordföranden i miljöutskottet, den tyske socialdemokraten Jo Leinen, förbereder utredning. I sitt pressmeddelande med rubriken "Shale gas needs environmental qualification" meddelar han: "The European Commission should present life cycle analyses and studies on the impact of shale gas exploitation on the environment."

Fel! Okänt namn på

Karta över aktuella prospekteringstillstånd för olja och gas

Mora och Rättvik: *IGRENE* (för olja och gas)

Gotland: *Thetys Oil* och *Shale Oli Gas Sweden* (båda för olja och gas)

Motala och Vadstena: *Gripen Gas* och *Energigas i Östergötland* (för gas), *Continetal Precious Minerals* (för olja)

Öland: *Gripen Gas* (för gas)

Source: Geological Survey of Sweden
jude prospekteringstillstånd.

Gröna områden: bevil-

Röda områden: prospekterings-
tillstånd sökt, men ännu inte
beviljat.

Klimathotet

Varje nytt år under de senaste elva åren har globalt konstaterats varit det varmaste hittills. Glaciärerna smälter av betydligt snabbare än vad IPCC fram tills nyligen trodde. Metangasen i de djupaste lagren under jordskorpan frigörs nu spontant och stiger upp från polartrakterna och albedo-effekten börjar avklinga runt polerna. Klimatets så kallade *tipping point*, när de oförutsägbara och det allra mest oönskade konsekvenserna kan hända, står för dörren.

Det är för många helt uppenbart att en kommersiell utvinning av mera fossil energi fördröjer alla försök till snabb och effektiv global energiomställning. Det man satsar på får man. Mer fossil utvinning ger ökad klimatförstörelse och ett mindre utrymme för investeringar i förnybar energi.

Dessutom ger uppförandet av gas i sig stora utsläpp av växthusgasen metan, eftersom den frigörs från berggrunden till atmosfären och där orsakar en

Fel! Okänt namn på

cirka tjugo gånger så kraftig klimatpåverkan som samma mängd koldioxid gör. All fossil utvinning bör fasas ut för att förbjudas och Sverige bör inrätta ett klimatpolitiskt ramverk där dessa frågor sätts i ett sammanhang.

Det alltmer överhängande klimathotet kräver inte bara utsläppsreduktioner och hård beskattning vid all fossil förbränning. Även själva utvinningen av alla fossila bränslen måste medvetet fasas ut.

Miljöpartiet finner det anmärkningsvärt att Sverige, sina vackra klimatmål till trots, har en så osedvanlig och förvånande generös inställning till utvinning av fossil olja och gas för exploaterande företag. Det är nu hög tid för riksdagen att bestämma sig för om den prioriterar klimatfrågan eller gas- och oljebranschens intressen.

Prospektering och miljökonsekvensbeskrivningar

Vilken exploitör som helst kan i princip beviljas tillstånd att undersöka eller bryta en mineralfyndighet inom ett område, oavsett vem som äger marken. Det behöver ställas hårdare krav på tillståndsmyndigheten att utreda prospektörens lämplighet för att uppfylla dagens krav på redlighet.

Idag överläts också informationsansvaret för en planerad prospektering och dess och möjliga miljökonsekvenser till prospektören, som enbart företår sina egna intressen. Istället borde information om detta meddelas av neutral part till allmänhet och omvärlden. Eventuella rättsprocesser runt tillståndsprövningen bör vara avslutade innan vidare prospektering genomförs. Lokalt viktiga näringar såsom turism, jordbruk och skogsbruk kan särskilt i kulturbygder skadas allvarligt av omfattande gas- eller mineralutvinning.

Kommuner och länsstyrelser behöver därför ha en vetorätt när miljöpåverkan och vinstutflödet visar sig bli för stort. Minerallagen och andra regler gör att vårt land erbjuder en extremt generös exploatering av våra ändliga tillgångar. Bara en liten kostnad faller på exploitören som får ut 99,8 procent av värdet av de mineraler som tas upp, medan stat och markägare får dela på resterande 0,2 procent. Kommunerna får noll del av vinstuttaget.

Det är orätfärdigt att en statlig myndighet kan tillåta prospektering eller utvinning utan att markägaren, grannar, kommunen eller regionen kan hindra det. Allt detta är aktuellt nu igen när andra bolag letar efter skiffergas och skifferolja på Öland, Gotland och i Östergötland.

Då s.k. fracking inte använts förr i Sverige saknas i stort sett kunskap hos berörda myndigheter såsom Naturvårdsverket, Bergsstaten och enskilda länsstyrelser. Det försvårar möjligheten till rättssäkra bedömningar av de faktiska riskerna.

Därför menar Miljöpartiet att det bör införas specifika skrivningar i miljöbalken om s.k. fracking.

Minerallagen och miljöbalken

Det finns en ofta påtalad konflikt mellan minerallagen och miljöbalken. Det är miljöbalken med dess försiktighetsprincip som ska ta hänsyn till medborgares och kommuners intressen och skydda miljön men den tillåts inte råda. Istället tillgodoses oljebranschens särintressen genom den i dubbel bemärkelse fossila minerallagen, som alltid sätter prospektering och exploatering främst. Miljöpartiet menar att minerallagen ska ligga i miljöbalken och underställas dess generella miljöhänsyn.

Minerallagen har historiskt sett också mest berört glesbygden i norra Sverige, men efterhand som utvinningsteknik gått framåt och världsmarknadspriser på mineraler stigit har fyndigheter i mer tätbefolkade delar av landet blivit intressanta. Inte bara för gruvor utan även för olje- och gasbranschen. Samtidigt har konflikten med andra samhällsintressen blivit tydligare eftersom prospektering och utvinning kommer allt närmare tätbebyggda områden.

Ett tydligt exempel på detta var hur Shell mutade in 22 procent av Skåne för att leta efter fossilgas 2009. Det väckte en bred opinion mot prospekteringen och mot minerallagen. De uppfattades inte som rättvisa eftersom den samlade effekten blev att oljebolagets intresse sattes före de berörda kommunernas och markägarnas önskade och rättmätiga behov av rådgighet över området.

På det hela uppfattas inte minerallagen som demokratisk då den sätter normal kommunal och regional samhällsplanering ur spel. Lagar behöver hos allmänheten uppfattas som demokratiskt förankrade och legitima, inte skrivna för utvinningsindustrins intressen. Därför behövs ett stärkt lokalt och kommunalt inflytande i form av ett kommunalt veto mot mineralutvinning.

Bergsstaten

Bergsstaten är ett särskilt beslutsorgan inom SGU (Sveriges geologiska undersökning). Myndigheten är styrd av Näringsdepartementet och har idag kontor i Luleå och Falun.

Dess uppgift är sedan 1637 att bland annat handlägga och besluta i ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral enligt minerallagen.

På den tiden var landet i stort behov av ekonomisk och näringsmässig utveckling. Exploatering var ett överordnat nationellt intresse som inte fick störas av andra värden. Bergsstaten beviljar dessa tillstånd för prospektering och utvinning men utan att markägaren har möjlighet att stoppa dem.

Den svenska staten ger dessutom genom Sveriges geologiska undersökning utförliga gratis underlag för varje prospektör på ett sätt som saknar motstycke i något annat land.

Givetvis bör det även fortsättningsvis gå att prospektera och utvinna mineraler i Sverige, men beslutsbefogenheten bör decentraliseras till en regional

Fel! Okänt namn på

och kommunal nivå. Bergsstaten med sin ackumulerade kunskap på området kan bli en remissinstans och utredningsinstitut.

Länsstyrelserna, och senare regionerna, när vi eventuellt har fått regionindelning av vårt land, bör ta över Bergsstatens tillståndsgivning. Kommunerna ska få möjlighet att utöva sitt planmonopol även vad gäller prospektering och utvinning.

Markägaren, slutligen, bör ha sin äganderätt intakt och vill någon annan prospektera får denna helt enkelt sluta ett avtal med markägaren.

Stockholm den 4 oktober 2012

Lotta Hedström (MP)

Mats Pertoft (MP)